

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Social sammanhållning: Ge innehåll åt en europeisk social modell

(2006/C 309/25)

Den 17 januari 2006 beslutade Europeiska ekonomiska och sociala kommittén att i enlighet med artikel 29.2 i arbetsordningen utarbeta ett yttrande om *Social sammanhållning: Ge innehåll åt en europeisk social modell*

Sektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 2 juni 2006. Föredragande var **Ernst Erik Ehnmark**.

Vid sin 428:e plenarsession den 5–6 juli 2006 (sammanträdet den 6 juli 2006) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 91 röster för, 1 emot och 5 nedlagda röster:

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Den europeiska sociala modellen är en realitet som bygger på enhetlighet i de övergripande målsättningarna och mångfald när det gäller hur modellen tillämpas. Modellen har visat sig vara värdefull som inspirationskälla för länderna inom Europa när det gäller att bygga upp ett samhälle präglat av sammanhållning, solidaritet och konkurrenskraft. Under de kommande åren kommer modellen att ställas inför ett antal större utmaningar. Uppgiften i nuläget är att ge innehåll åt den sociala modellen och vidta förberedande åtgärder inför framtiden.

1.2 Den europeiska sociala modellens styrka har bestämts av samspelet mellan konkurrenskraft, solidaritet och ömsesidigt förtroende. På detta sätt är modellen både en realitet och en vision för framtiden. Den kan dock aldrig betraktas som i någon mening "slutgiltig". Den måste vara dynamisk och kunna anpassas till nya utmaningar.

1.3 I denna analys är inte den europeiska sociala modellen begränsad till den traditionella innebörden i ordet "social". I takt med att kopplingarna mellan olika sektorer vuxit fram måste begreppet social kunna omfatta såväl ekonomiska som miljörelaterade frågor. Det är endast om vi accepterar en sådan bred definition som den sociala modellen kan ge den inspiration som behövs för att vi skall kunna möta framtida utmaningar. Med en sådan vid tolkning kan modellen även kallas en europeisk samhällsmodell, i vilken den sociala aspekten är en beståndsdelarna. I denna analys används dock begreppet social.

1.4 Samtliga nationella system inom EU utmärks av en koppling mellan ekonomisk effektivitet och socialt framåtskridande. Lämpligt utformade sociala institutioner och arbetsmarknadspolitik kan utgöra en positiv kraft för social rättvisa och för ekonomisk effektivitet och produktivitet. Socialpolitik är en produktiv faktor.

1.5 EESK identifierar en uppsättning kärnelement som ingår i den europeiska sociala modellen, med utgångspunkt i statens roll som garant för att social sammanhållning och rättvisa främjas, ofta genom att själv vidta åtgärder i denna riktning genom att sträva efter en hög sysselsättningsnivå och erbjuda offentliga tjänster av hög kvalitet. Andra kärnelement är bland annat åtgärder för ökad produktivitet och konkurrenskraft, för kamp mot miljöproblemen och för forskning och utbildning.

1.6 Framgångarna i ekonomiska, sociala och miljörelaterade termer med den europeiska sociala modellen, som byggts upp under årtionden, är betydande. Framväxten av ett europeiskt välfärdsområde är det mest påtagliga resultatet. Dessa framgångar får dock inte överskugga modellens svagheter, t.ex. fortsatt social segregation, områden där fattigdomen inte ger med sig samt den fortsatt höga arbetslöshet som råder, framför allt bland de unga.

1.7 För Europa, och för den europeiska sociala modellen, kommer framtiden att innebära betydande utmaningar i fråga om konkurrenskraft och sysselsättning, social integration och kamp mot fattigdom, och konsekvenserna av globaliseringen. Andra utmaningar rör jämställdhetsfrågor, migration och befolkningsutvecklingen.

1.8 Om den europeiska sociala modellen skall kunna bidra till skapandet av morgondagens europeiska samhälle måste den vara en dynamisk modell öppen för utmaningar, förändringar och reformer.

1.9 Den europeiska sociala modellen kommer att vara relevant endast så länge som Europas medborgare uppskattar den och står bakom den. Analysen av och de centrala frågeställningarna kring den sociala modellen bör användas som utgångspunkt för debatt och dialog i medlemsstaterna, för att ge Europas medborgare en ny möjlighet att framföra sina åsikter om vilket slags Europa och vilken sorts social modell de vill ha.

1.10 Kort sagt kan man säga att grundidén i detta yttrande är att den europeiska sociala modellen bör ge en föreställning om ett demokratiskt, grönt, konkurrenskraftigt, solidariskt och socialt integrerande välfärdsområde för alla medborgare i Europa.

2. Analyser och kommentarer

2.1 Bakgrund och definitioner

2.1.1 Inledning

2.1.1.1 Den europeiska sociala modellen och dess särdrag har blivit föremål för en livlig debatt. Det är inte förvånande eftersom flera händelser den senaste tiden har gett bränsle åt debatten. Utkastet till konstitutionellt fördrag har inte vunnit allmänhetens stöd och dess visioner har inte förverkligats. Även andra utvecklingstendenser och händelser har inspirerat

debatten om den europeiska sociala modellen: Europas långsamma ekonomiska framsteg och oförmåga att öka sysselsättningen, befolkningsutvecklingen, den fortsatta globaliseringen och dess konsekvenser samt den intensiva debatten om tjänstedirektivförslaget. Integrationen av nya medlemsstater utgör ytterligare en engagerande fråga i diskussionerna om EU:s framtid.

2.1.1.2 Med detta yttrande vill EESK ge sitt bidrag till den pågående debatten. Yttrandet kommer att användas som underlag för den fortsatta dialogen med arbetsmarknadens parter och det organiserade civila samhället.

2.1.1.3 Utgångspunkten för yttrandet är ett erkännande av det faktum att det finns en uppsättning värderingar och visioner, men även en social realitet, som tillsammans kan kallas den europeiska sociala modellen. Avsikten är att undersöka innehållet i denna modell och att skissera idéer om och kartlägga problem för dess framtida utveckling.

2.1.1.4 Som en vision för Europa måste den sociala modellen utvecklas i symbios med andra visioner för Europa, främst visionerna om hållbar utveckling och att Europa skall bli den mest konkurrenskraftiga kunskapsbaserade ekonomin i världen, med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning.

2.1.2 Den europeiska sociala modellen: definitioner och räckvidd

2.1.2.1 En analys av den europeiska sociala modellen måste börja med de värdesystem som vuxit fram i de europeiska länderna. Värdesystemen ger utgångspunkten för varje diskussion om gemensamma drag i en social modell. Europeiska unionen bygger på vissa gemensamma värden: frihet, demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och människans värdighet, jämlikhet, solidaritet, dialog och social rättvisa. Det faktum att modellen till en del är en rättighetsbaserad modell – som Europeiska sociala stadgan visar – understryker modellens värdebaserade karaktär.

2.1.2.2 I denna analys behandlas den europeiska sociala modellen i vidare mening. Den sociala modellen kan inte begränsas till den traditionella innebörden i begreppet social. Samspelet mellan ekonomiska, sociala och miljörelaterade frågor kräver att den sociala modellen ges en vid tolkning.

2.1.2.3 För denna analys av den europeiska sociala modellen används dessutom dubbla infallsvinklar: en fokusering på värderingar och visioner i kombination med ett antal centrala politiska åtgärder för att förverkliga visionerna. Den sociala modellen är inte begränsad till att formulera visioner, utan handlar också i hög grad om hur man skall kunna förverkliga dessa i en politisk realitet. Modellens roll är att ge inspiration och tillhandahålla de ramar inom vilka nya problem kan angripas.

2.1.2.4 En hypotes i den följande analysen är att den europeiska sociala modellen av i dag egentligen har tre huvuddelar:

de ekonomiska, sociala och miljörelaterade målsättningarna. Det är i samspelet mellan dessa områden – mot bakgrund av sådana utvecklingstendenser som globaliseringen – som den konkreta utformningen av den sociala modellen äger rum. Den europeiska sociala modellens styrka har bestämts mot bakgrund av hur samspelet fungerat mellan konkurrenskraft, solidaritet och ömsesidigt förtroende. Sett i detta perspektiv kan den europeiska sociala modellen aldrig betraktas som i någon mening "slutgiltig". Den måste vara dynamisk och kunna anpassas till nya interna eller externa utmaningar.

2.1.2.5 Denna vision skulle kunna sammanfattas i följande mening: Den europeiska sociala modellen ger en föreställning om ett demokratiskt, grönt, konkurrenskraftigt, solidariskt och socialt integrerande välfärdsområde för alla medborgare i Europa.

2.1.2.6 I detta sammanhang är det på sin plats att framhålla sambandet mellan å ena sidan ekonomisk effektivitet och å andra sidan social rättvisa och sammanhållning. Den europeiska sociala modellen bygger på båda dessa dimensioner. Trots skillnaderna mellan olika nationella system finns en tydlig europeisk social modell i den meningen att alla nationella system i EU-länderna utmärks av ett samband mellan ekonomisk effektivitet och socialt framåtskridande. Samtidigt fungerar den sociala dimensionen som en produktiv faktor. God hälsa och bra arbetsrättslagstiftning borgar till exempel för positiva ekonomiska resultat. En rätt utformad social- och arbetsmarknadspolitik som stöds av arbetsmarknadens parter kan utgöra en positiv kraft för social rättvisa och sammanhållning och för ekonomisk effektivitet och produktivitet. Arbetslöshetsersättning kombinerad med en aktiv arbetsmarknadspolitik stabiliserar ekonomin och främjar en aktiv anpassning till förändringar genom kompetensutveckling, effektiv arbetsförmedling och omskolning. Målinriktade statliga investeringar i fysisk infrastruktur och mänskligt kapital kan bidra till att uppnå både ekonomiska och sociala mål. De båda dimensionerna kan och bör förstärka varandra. Ett aktivt deltagande från arbetsmarknadsparternas och det civila samhällets sida kan ge ökad sammanhållning samtidigt som åtgärdernas ekonomiska effektivitet stärks.

2.1.2.7 Ett annat sätt att förhålla sig till detta är att påpeka att det medför både ekonomiska och politiska kostnader att inte ha ett socialt Europa. En utredning som Europeiska kommissionen låtit göra av kostnaderna för en utebliven socialpolitik visar att socialpolitiken har avgörande ekonomiska fördelar när det gäller effektiv resursallokering, arbetsproduktivitet och ekonomisk stabilitet. Slutsatsen var att socialpolitiska åtgärder baserade på investeringar i mänskligt och socialt kapital bidrar till större ekonomisk effektivitet, eftersom de ökar produktiviteten och höjer arbetskraftens kompetens. Socialpolitik är därför en produktiv faktor, även om kostnaderna för denna politik i allmänhet är kännbara omedelbart medan fördelarna framträder först på längre sikt ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Dr Didier Fouarge (3 januari 2003). Cost of non-social policy: Towards an economic framework of quality social policies – and the costs of not having them (URL: <http://www.lex.unict.it/eurolabor/documentazione/altridoc/costs030103.pdf>).

2.1.2.8 Olika europeiska länder, och i vissa fall även olika regioner, präglas av sina egna specifika historiska erfarenheter, konflikter och former för konfliktlösning. Det sociala samförståndet om den rätta "jämvikten" mellan olika värderingar skiljer sig också åt i viss mån, även om det inte är några grundläggande skillnader. Detta har gett upphov till otaliga institutionella former för hur den "sociala strukturen" i länderna realiseras – dvs. hur värderingar av människan omvandlats till juridiska rättigheter – och den struktur i vilken marknadsekonomin, de rättsliga och konstitutionella systemen och regeeringsapparaten ingår. De europeiska fördragen betonar de gemensamma värderingar som underbygger de sociala modellen och understryker vikten av att respektera den nationella mångfalden.

2.1.2.9 Till detta kommer miljöproblemen. Snabbt stigande energipriser, fortsatt förorening av atmosfären och de effekter som detta får för boendet, transporterna och arbetslivet, kommer att förvärra obalansen mellan å ena sidan ekonomisk effektivitet och produktivitet och å andra sidan social rättvisa och sammanhållning. Även här finns dock exempel på att politiska åtgärder som främjar hållbarheten kan gå hand i hand med strävan att uppnå ekonomiska och sociala mål. Detta gäller också frågor som folkhälsa och säkerhet. Miljöförstöringen skapar nya hälsoproblem, både för ungdomar och vuxna. Detta exempel visar på behovet av en bättre integrering av miljöfrågorna i den europeiska sociala modellen.

2.1.2.10 Av denna institutionella mångfald har vissa dragit slutsatsen att det egentligen inte finns något sådant som en europeisk social modell. Antingen finns (åtminstone) så många modeller som det finns länder, eller också kan de (i bästa fall) grupperas i "familjer".

2.1.2.11 EESK vill inte på något sätt förringa betydelsen av denna mångfald, men vi vill ändå framhålla följande skäl till att det ändå kan vara rimligt att tala om en europeisk social modell:

- 1) Om man i motsats till tidigare angreppsmetoder, som uttryckligen försökte identifiera familjer **inom** den europeiska kapitalismen, anlägger ett globalt synsätt, uppträder avgörande resultatskillnader mellan de europeiska länderna tagna som grupp och de icke-europeiska utvecklade kapitalistiska länderna (särskilt USA).
- 2) Den institutionella mångfalden är mycket större än variationerna i sociala resultat i Europa, eftersom många institutioner funktionellt sett är likvärdiga.
- 3) Europas ekonomier integreras allt närmare med varandra – i mycket högre grad än vad som är fallet i andra regioner – och detta skapar ett behov av gemensamma angreppssätt på ett stort antal politikområden.
- 4) Europeiska unionens länder är de enda som har en övernationell dimension (den europeiska dimensionen) i sina sociala modeller genom att EU har ett etablerat "socialpolitiskt regelverk" ⁽²⁾.

⁽²⁾ Det europeiska socialpolitiska regelverket omfattar direktiv om frågor som rör t.ex. information till arbetstagare om gällande regler för arbetsförhållandena (91/533/EEG), gravida arbetstagare (92/85/EEG), föräldraledighet (96/34/EG), arbetstid (2003/88/EG), unga arbetstagare (94/33/EG) och deltidsarbete (97/81/EG).

2.1.2.12 EESK skulle vilja föreslå att följande inslag – som är en social realitet, inte bara en uppsättning värderingar, om än institutionaliserade på olika sätt – betraktas som de konstituerade kärnelementen i en europeisk social modell som antingen redan finns i EU-länderna eller som bör införas genom politiska åtgärder.

- 1) Staten skall ta ansvaret för att främja social sammanhållning och rättvisa genom att sträva efter höga sysselsättningsnivåer, erbjuda eller garantera offentliga tjänster av hög kvalitet (tjänster av allmänt intresse) och genomföra en budgetpolitik med omfördelning som mål.
- 2) Regeringarna och/eller arbetsmarknadens parter eller andra organ skall tillhandahålla sociala trygghetssystem som erbjuder lämpligt försäkringsskydd eller socialt skydd mot allvarigare risker (t.ex. arbetslöshet, ohälsa, ålderdom) i en omfattning som förhindrar fattigdom och socialt utanförskap.
- 3) Grundläggande juridiska (eller liknande) rättigheter – i linje med internationella överenskommelser – t.ex. föreningsrätt och strejkrätt.
- 4) Möjligheter för arbetstagares delaktighet på samtliga nivåer samt system för arbetsmarknadsrelationer eller en autonom social dialog.
- 5) Ett starkt och tydligt engagemang för jämställdhetsfrågor på alla områden i samhället, inte minst inom utbildning och arbetsliv.
- 6) Åtgärder för att kunna hantera migrationsfrågor, i synnerhet när det gäller befolkningsutvecklingen i EU-länderna.
- 7) Social- och arbetsmarknadslagstiftning som garanterar lika möjligheter och skyddar utsatta grupper; häri skall ingå aktiva åtgärder för att uppfylla missgynnade gruppers speciella behov (ungdomar, äldre, funktionshindrade).
- 8) En uppsättning makroekonomiska och strukturpolitiska åtgärder i syfte att främja en hållbar, icke inflationsdrivande ekonomisk tillväxt, underlätta handel på rättvisa konkurrensvillkor (inre marknaden) och tillhandahålla stödåtgärder för näringslivet och tjänsteleverantörerna, och särskilt för entreprenörer och små och medelstora företag.
- 9) Åtgärdsprogram för att främja investeringar på områden som har avgörande betydelse för Europas framtid, framför allt livslångt lärande, forskning och utveckling, miljöteknik etc.
- 10) Fortsatt prioritet för att främja social rörlighet och lika möjligheter för alla.
- 11) Ett åliggande att vidta de politiska åtgärder som krävs för att angräpa miljöproblemen, i synnerhet de frågor som rör hälsa och energiförsörjning.

- 12) En bred samsyn om att offentliga och privata investeringar i Europa måste ligga på en hög nivå för att konkurrenskraften och framstegen i samhället och på miljöområdet skall kunna främjas.
- 13) Ett engagemang för att skapa hållbar utveckling, så att den nuvarande generationens ekonomiska och sociala landvinningar inte uppnås på kommande generationers bekostnad (solidaritet mellan generationerna).
- 14) Ett klart och tydligt engagemang för solidaritet med utvecklingsländerna och stöd till deras ekonomiska, sociala och miljörelaterade reformprogram.

2.2 Den europeiska sociala modellens landvinningar

2.2.1 Upprättandet av Europeiska unionen och dess framgångsrika utvidgning är en händelse av historiska proportioner. En kontinent som härjats av krig och konflikter har lyckats vända blad och styra bort från en krigisk nationalism. Det är i detta sammanhang som den europeiska sociala modellen måste betraktas.

2.2.2 Europa kan med rätta vara stolt över de sociala landvinningar som har uppnåtts tack vare de institutioner och den politik som har utformats, i alla dess otaliga former, på nationell och i viss utsträckning europeisk nivå. När det gäller centrala välfärdsindikatorer, bland annat fattigdom och ojämlikhet, medellivslängd och folkhälsa, ligger de europeiska länderna i världstopp.

2.2.3 Många länder i Europa ligger i den internationella toppen när det gäller produktivitet och konkurrenskraft, även om det finns stora variationer mellan EU:s medlemsstater. Det är ett betydelsefullt resultat att ett antal EU-länder har intagit den absoluta täten när det gäller konkurrenskraft och investeringar i forskning. Visionen om ett kunskapsintensivt samhälle, med forskning och livslångt lärande som centrala inslag, är en del av den europeiska modellen som fått starkt stöd.

2.2.4 Europa har kommit längst i genomförandet av Kyoto-protokollet – även om de totala resultaten alltjämt är en besvikelse. Europa är också en av de ledande regionerna i världen när det gäller investeringar i miljövänlig teknik och i utvecklingen av nya energilösningar för uppvärmning och transporter.

2.2.5 En jämförelse av indikatorer på social sammanhållning, trygghet och sysselsättnings- och arbetslöshetsnivåer i OECD-länderna visar att de länder som erbjuder medborgarna och arbetstagarna högre trygghetsnivåer tenderar att ha högre sysselsättning och lägre arbetslöshet, och de nordiska länderna utgör här särskilt positiva exempel.

2.2.6 Det blir alltmer tydligt att ett politiskt stöd för ytterligare europeisk integration förutsätter att man kan se att denna går längre än en ren marknadsintegration. I takt med att de ekonomiska gränserna löses upp kan medlemsstaternas regeringar och EU-institutionerna tillsammans med arbetsmarknadens parter på nationell och europeisk nivå utveckla lämpliga mekanismer som garanterar social sammanhållning och rättvisa

i den nya situationen. Sådana mekanismer kan framför allt förhindra att konkurrensen mellan de olika systemen leder till en kapploppning mot botten inom Europa, vilket på ett allvarligt sätt skulle sänka den sociala standarden.

2.2.7 EU:s utvidgning har på ett mycket konstruktivt sätt bidragit till att en europeisk modell med egen identitet håller på att ta form. Utvidgningen har berikat unionen med en stor grupp länder med en lång historia av kulturella, sociala, ekonomiska och industriella landvinningar. Och genom den har den sociala modellens kulturella dimension blivit fast förankrad. Den kulturella dimensionen kommer att bli en av nyckelfaktorerna för att främja sammanhållningen inom EU.

2.2.8 Den sociala dialogen, på samtliga nivåer, har blivit ett viktigt uttryck för den europeiska sociala modellen. Genom den sociala dialogen har början till en samsyn vuxit fram om att det kommer att bli oerhört svårt att genomföra Lissabonstrategins höga ambitioner och den sociala modellen som sådan utan medverkan från arbetsmarknadsparternas sida. Det europeiska sättet att hantera arbetstagarmedverkan säkerställer att de strukturella förändringar som företagen kontinuerligt genomgår gynnar samtliga berörda parter.

2.2.9 Arbetsmarknadens parter har spelat en avgörande roll för genomförandet av EU-politiken, vilket kan ses som unikt i världen. Det har till och med föreslagits att arbetsmarknadens parter bör ta ansvaret för att utarbeta alla regelverk som rör arbetslivsfrågor på EU-nivå.

2.2.9.1 Vad beträffar den europeiska sociala modellens grunduppbyggnad kan värdet av arbetsmarknadsparternas bärande roll i den ekonomiska och sociala politiken inte över-skattas. Arbetsgivar- och arbetstagarorganisationers reglerande funktion är särskilt viktig i samband med kollektiva avtalsförhandlingar. Det väletablerade medbestämmandet för företrädare för arbetstagare inom företagen utgör också en av hörnstenarna i den europeiska sociala modellen.

2.2.10 Såväl medborgarnas som deras organisationers medverkan är en grundläggande beståndsdel i den europeiska sociala modellens utformning. Civilsamhällesorganisationerna ger röst åt sina medlemmars strävanden och är också ofta viktiga leverantörer av sociala tjänster. Den europeiska sociala modellens framtid och dynamik förutsätter ökad medverkan från det organiserade civila samhällets sida, genom utvidgad social dialog och deltagardemokrati.

2.2.11 Högkvalitativa tjänster inom den offentliga sektorn är en annan viktig faktor vid beskrivningen av den sociala modellen. Den samlade bilden av situationen inom EU är att den offentliga sektorn som garant för och/eller tillhandahållare av grundläggande tjänster för alla har större stöd och betydelse i EU än på andra håll i världen. I alla medlemsstater har den offentliga sektorn en central roll på områden som utbildning, hälsovård och äldreomsorg. Samtidigt intensifieras debatten om den offentliga sektorns växlande roll, dvs. ibland som garant för vissa tjänster och ibland som både garant och tillhandahållare.

2.2.12 Utvecklingen av organ inom den sociala ekonomin i flera medlemsstater hänger nära samman med den offentliga sektorn. Den sociala ekonomin fyller en dubbel roll: Den utför viktiga uppgifter, framför allt inom vårdsektorn, samtidigt som den ger arbete till personer, till exempel funktionshindrade, som har svårt att passa in på arbetsmarknaden. Den sociala ekonomin byggs ut i nästan alla EU-länder, delvis på grund av den demografiska utvecklingen och behovet av äldreomsorg. Den sociala ekonomin spelar en mycket viktig roll för kampen mot fattigdomen. Den sociala ekonomin har många "ansikten" och uppvisar en rik mångfald när det gäller sätten som den är organiserad på, och den behöver inte nödvändigtvis vara konkurrensinriktad.

2.3 Svagheter och utmaningar

2.3.1 Det är visserligen riktigt att framhålla den europeiska sociala modellens landvinningar, men det vore fel att inte erkänna dess svagheter eller de utmaningar som den ställs inför i en föränderlig omvärld. Stolthet över den sociala modellen får inte övergå i självgodhet.

2.3.2 Det sägs ofta att en modell inte kan kallas "social" om den innebär att en tiondel eller tolfedel av arbetskraften är dömd till arbetslöshet. I en bemärkelse är detta riktigt: I stora delar av Europeiska unionen är arbetslösheten oacceptabelt hög, och detta skapar sociala och ekonomiska svårigheter, hotar den sociala sammanhållningen och medför slöseri med produktiva resurser. En ofta outtalad förutsättning för påståendet ovan är att Europa genom att välja en social modell samtidigt väljer en hög arbetslöshetsnivå, dvs. att arbetslöshet är priset för social sammanhållning. EESK förkastar ett sådant synsätt. Europa måste inte välja mellan social sammanhållning och hög sysselsättning.

2.3.3 Arbetslösheten är fortfarande det stora hotet mot den europeiska sociala modellen, eftersom den leder till ökade kostnader och minskade finansieringsmöjligheter och skapar ojämlikhet och sociala spänningar. Att få ned arbetslösheten är alltså den högst prioriterade uppgiften. Detta gäller särskilt ungdomsarbetslösheten, som i många länder är avsevärt högre än den genomsnittliga arbetslösheten och som på grund av risken för långvarig utestängning från arbetsmarknaden och från samhället i vidare bemärkelse medför särskilt stora samhälls- och ekonomiska skador. För att lösa detta problem krävs en bred uppsättning åtgärder på utbudssidan vid sidan av en politik på efterfrågesidan för att uppnå största möjliga resultat.

2.3.4 Geografisk ojämlikhet och fattigdom (som beräknas beröra 70 miljoner medborgare) är fortfarande omfattande i hela Europeiska unionen och har ökat efter utvidgningen. Även i rika EU-länder lider alltför många människor av (relativ) fattigdom. Fattigdom hos barn är särskilt upprörande – den fördärvar möjligheterna i livet och befäster skillnaderna över

generationerna. Inte ens med den nuvarande höga ambitionsnivån har åtgärderna för social sammanhållning i EU:s medlemsstater lyckats hejda fattigdomen och arbetslösheten. Detta är en viktig uppgift framöver.

2.3.5 Man menar ofta att dessa och andra svagheter i ekonomin och samhället inom EU och i vår sociala modell förvärras av nya utmaningar i form av ekonomisk globalisering, framväxt av ny teknik och en åldrande befolkning. Ökad medellivslängd och sjunkande födelsetal skapar allvarliga problem när det gäller finansieringen av de sociala trygghetssystemen – pensionssystemen är här det viktigaste exemplet. EESK varnar för att dra förenklade politiska slutsatser från ett antal populära föreställningar:

— Globaliseringen betyder visserligen att mer och mer varor och tjänster handlas internationellt, men det är samtidigt viktigt att inse att – om EU-25 betraktas som en sammanhållen ekonomisk enhet – endast strax över 10 % av den europeiska produktionen exporteras (eller importeras). Detta innebär att EU inte är en mer öppen ekonomi än USA (som vanligen uppfattas som mycket mer oberoende av de globala krafterna). Medlemsstaterna måste göra sociala och politiska val när det gäller välfärdssystemen och de reformer som krävs. Ett olämpligt utformat bidragssystem bör inte reformeras på grund av "globaliseringen", utan för den ökade produktivitet och sysselsättning det kan ge, samtidigt som bidragstagarnas trygghet säkerställs.

— Även den teknologiska utvecklingen bör välkomnas i och med att den ökar arbetsproduktiviteten och bidrar till att skapa det välstånd som krävs för att finansiera en hög levnadstandard och omfattande sociala trygghetssystem. Den lämpliga reaktionen på teknisk utveckling är att investera i arbetstagarna och stödja anpassningsprocesserna genom väl utformade socialpolitiska åtgärder och därigenom se till att de europeiska företagen och arbetstagarna kan klättra på kompetensstegen.

— Demografin påverkar naturligtvis den europeiska sociala modellen – men det omvända är också sant. En vettig barnomsorgspolitik gör det möjligt för kvinnor och män att arbeta utan att behöva välja mellan karriär och familj; en aktiv äldrepolitik gör att äldre arbetstagare kan stanna kvar i arbetslivet och ger dem och samhället som helhet möjlighet att dra fördel av den ökande medellivslängden. Livslångt lärande förbättrar anpassningsförmågan och ökar produktiviteten och sysselsättningen. Dessutom har alla samhällen demografiska problem.

— Slutligen är det ett välkänt faktum att Europa behöver utveckla och samordna åtgärder inom ramen för en europeisk ekonomisk politik, åtgärder som kan fungera som verktyg för att hantera olika marknadsstörningar, t.ex. skadlig skattekonkurrens. Sådana störningar sätter press på

de sociala systemen och deras ekonomiska bas. Å andra sidan utgör den europeiska integrationen också en mäktig kraft för handel och en effektiv ekonomi samt skapar möjligheter att på EU-nivå, som är den lämpligaste nivån i detta sammanhang, reglera vissa aspekter av arbets- och samhällslivet. Att uppnå detta trots den institutionella mångfalden är en stor utmaning för politikerna och inte minst för arbetsmarknadens parter.

2.4 En dynamisk modell

2.4.1 Om den europeiska sociala modellen skall kunna överleva och påverka de kommande politiska strategierna, måste den vara dynamisk och öppen för debatt och reform. Historien ger oss en mängd exempel på utmaningar mot modellen som inte kunnat förutses: hotande miljökatastrofer, drastiska förändringar i befolkningssammansättning och familjestruktur, energiförsörjningskriser, kunskapsrevolutionen, den nya och kraftfulla informations- och kommunikationstekniken, samt förändrade produktions- och arbetslivsmönster.

2.4.2 Om vi blickar framåt är den viktigaste utmaningen för den europeiska sociala modellen att identifiera de inslag i den som gynnar vinn-vinn-lösningar – eller vinn-vinn-vinn-lösningar. Med andra ord bör fokus ligga på att identifiera befintliga och nya politiska insatser som kan främja såväl den sociala sammanhållningen som det ekonomiska resultatet och samtidigt även en hållbar utveckling.

2.4.3 Samtidigt krävs det fortlöpande väl genomtänkta reformer inom de institutioner som tydligt visar sig ha negativa effekter på ekonomi, samhälle och miljö. Här kan det vara bra med konsekvensbedömningar för att skapa en bättre lagstiftning snarare än att bara göra en simplistisk avreglering.

2.4.4 Var finns den europeiska sociala modellens nya utmaningar? Först och främst på följande tre områden: konkurrenskraft och sysselsättning, social integration och kamp mot fattigdomen samt konsekvenserna av globaliseringen. I ett längre perspektiv kan miljöproblemen resultera i omfattande omlokaliseringar av produktion och arbetsplatser. Till detta kommer migrationsfrågor (internt och externt) och jämställdhetsfrågor. Båda dessa frågor kommer att starkt inverka på framtidsutsikterna för den europeiska sociala modellen.

2.4.5 Det kommer att bli mycket viktigt att ytterligare utveckla det kunskapsintensiva samhället, både när det gäller forskning och livslångt lärande. Kunskap kommer ännu mer än i dag att vara en avgörande faktor för att stärka konkurrenskraften och därigenom skapa resurser för socialpolitiska åtgärder. I detta sammanhang är det viktigt att fortsätta stödja företagandet och de små företagens tillväxt. De sociala effekterna av kunskapsrevolutionen bör utgöra en diskussionspunkt i den sociala dialogen. Att utforma nya och effektiva system för livslångt lärande kommer att utgöra en särskild utmaning för regeringarna och arbetsmarknadens parter.

2.4.6 Som arbetsmarknadens parter först nyligen underströk i sitt gemensamma arbetsprogram, är det viktigt att finna en ny

jämvikt mellan flexibilitet och trygghet som främjar sysselsättning och innovation⁽³⁾. Det är särskilt viktigt att arbetsmarknadens parter kan enas om åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten. Arbetslöshet är i sig en tragedi, och arbetslöshet bland de unga är ett hot mot själva strukturen i det demokratiska europeiska samhället.

2.4.7 Med tanke på miljöproblemen kommer nya investeringar att behövas inom transport och bostadsbyggande, samt när det gäller samhällsplanering och samhällsreformer. De stigande energipriserna kommer att få djupgående effekter för politiken för social sammanhållning och för strukturpolitiken. Detta är ett centralt område som ger löfte om vinn-vinn-vinn-lösningar.

2.4.8 Det makroekonomiska styrsystemet måste i högre grad stödja Lissabonmålen. I ett längre perspektiv, bortom Lissabonstrategin, kommer det att vara lika viktigt att uppnå en tillväxtorienterad jämvikt mellan utbudsbaserade och efterfrågebaserade ekonomisk-politiska åtgärder.

2.4.9 Globaliseringen är en utmaning inte bara när det gäller handel och priser. Globaliseringen är också en möjlighet, bland annat för att öppna nya marknader för miljövänlig teknik. Europa måste investera betydligt mer i modern teknik, särskilt på miljöområdet, eftersom andra länder, t.ex. USA, snabbt håller på att få upp ögonen för dessa möjligheter. Globaliseringen är inte en fråga om att försöka hårdna ut; det är i mycket hög grad en fråga om att vara proaktiv och identifiera olika möjligheter.

2.4.10 Det potentiellt allvarligaste problemet vi kan se framför oss är om Europa återgår till en mer nationalstatlig politik med protektionism och slutna marknader. Det skulle vara ytterst skadligt för både ekonomi och samhälle.

2.4.11 Ingen social modell har nått sitt slutstadium, och ingen kommer någonsin att göra det. Grundidén bakom en social modell är att den skall generera idéer och insikter i takt med att den utvecklas. En social modell måste vara dynamisk. Annars kommer den att stelna – och tyna bort. Den sociala modellen måste prövas och diskuteras i en fortlöpande demokratisk process. Olika aspekter måste utvärderas och effektiva styrinstrument tas fram och förfinas.

2.5 Är den europeiska sociala modellen en global referensmodell?

2.5.1 Den europeiska sociala modellen kan ses som ett försök att skapa en mall för en långsiktigt hållbar välfärdsunion för framtiden, en union som kännetecknas av en ytterst konkurrenskraftig industri, mycket höga sociala ambitioner och en hög grad av ansvar för miljömässiga utmaningar. Om man beskriver den på det här viset, och med tonvikt på dess demokratiska funktioner, kan den europeiska sociala modellen bli en källa till idéer och erfarenheter för andra länder eller grupper av länder.

⁽³⁾ "Work Programme of the European Social Partners 2006–2008". Se även EESK:s yttrande av den 17 maj 2006 om "Flexicurity – den danska modellen" (föredragande: Anita Vium) (ännu ej publicerat i EUT).

2.5.2 Kan den europeiska sociala modellen bli en global referensmodell? Varje land och varje grupp av länder måste utveckla sin egen sociala modell och sina egna tillämpningar. Det som har visat sig vara värdefullt i Europa är inte nödvändigtvis värdefullt i ett annat land med en annan uppsättning utmaningar. Men den europeiska sociala modellen skulle ändå kunna utgöra en inspirationskälla, inte minst för att den försöker integrera ekonomiska, sociala och miljörelaterade frågor i "en föreställning om ett demokratiskt, grönt, konkurrenskraftigt, solidariskt och socialt integrerande välfärdsområde för alla medborgare i Europa". Andra länder kommer att bedöma modellen utifrån huruvida den lyckas bidra till att dessa mål uppnås.

2.5.3 Intresset ökar bland EU:s partner för modellen där ekonomiska, sysselsättningsmässiga, sociala och miljörelaterade målsättningar förenas och stärker varandra. Den europeiska ekonomiska och sociala modellen för regional integration kan utgöra inspirationskälla på såväl regional som nationell nivå i medlemsländerna. Synsättet med tre pelare har bevisat sitt värde inom EU.

2.5.4 I en undersökning av globaliseringens sociala dimension hänvisar ILO uttryckligen till den europeiska sociala modellen som en möjlig inspirationskälla för länder som nyligen har industrialiserats⁽⁴⁾. Kina kan fungera som exempel – landet har uppnått en bestående snabb ekonomisk tillväxt men är också på väg att bli alltmer medvetet om sociala spänningar och miljöproblematik.

2.6 Europas medborgare måste ges möjlighet att diskutera dessa frågor

2.6.1 Den europeiska sociala modellen kommer att bestå och överleva endast så länge som EU:s medborgare står bakom den. Om modellen skall ha fortsatt giltighet måste den bli

föremål för diskussioner och dialog bland medborgarna. Detta skulle ge medborgarna en avgörande möjlighet att bidra med sina åsikter i en övergripande debatt om det europeiska samhällets framtid.

2.6.2 I föreliggande yttrande har EESK gjort en grundläggande analys av den europeiska sociala modellen. Analysen måste dock fördjupas. Det finns i synnerhet behov av en klar och tydlig koppling mellan idé och verklighet. På så sätt skulle modellen kunna utgöra underlag för ytterligare diskussioner om vilket slags europeiskt samhälle medborgarna vill ha. Inom ramen för EU:s nya informations- och kommunikationsstrategi skulle den sociala modellen kunna användas som utgångspunkt för dialog.

2.6.3 Till syvende och sist är det genom debatt, dialog och växande insikt som Europas medborgare kommer att engagera sig och försvara den europeiska sociala modellen och stödja dess fortsatta utveckling.

2.7 EESK:s roll

2.7.1 EESK:s ledamöter utgör viktiga språkrör för de grupper som de företräder. EESK organiserar regelbundet forum för berörda aktörer i ett brett sammanhang, i avsikt att utbyta åsikter och synpunkter.

2.7.2 EESK kommer att överväga att använda den europeiska sociala modellen som underlag för en mer omfattande informationsinsats i EU. På så sätt kan EESK ge ett konkret bidrag till debatten om vilket slags Europa och vilket slags social modell Europas medborgare vill ha i framtiden. Arbetsmarknadens parter, det organiserade civila samhället samt de nationella ekonomiska och sociala råden kommer att erbjudas att medverka i detta arbete.

Bryssel den 6 juli 2006

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande
Anne-Marie SIGMUND

⁽⁴⁾ Se webbadress <http://www.ilo.org/public/english/wcsdg/globali/synthesis.pdf>.